

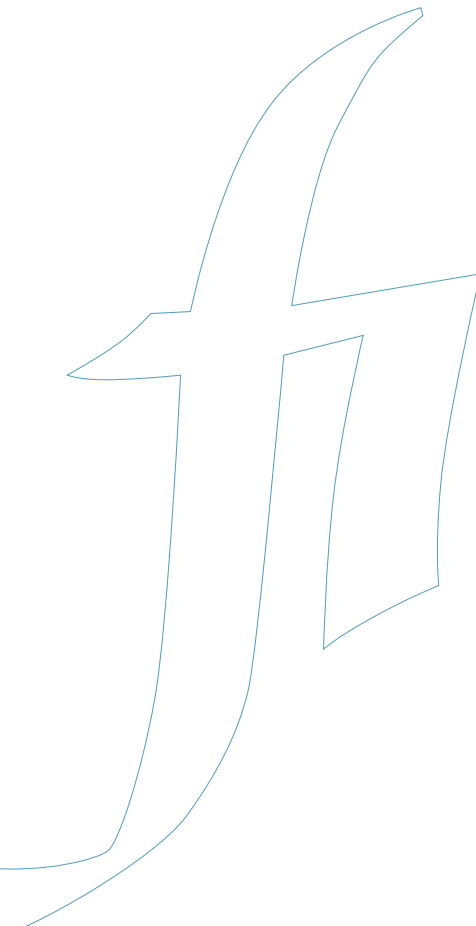

FINANSINSPEKTIONEN

Tillsynen av försäkringsföretagen

27 MAJ 2015

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
FI OCH FÖRSÄKRINGSMARKNADEN	4
FI:s roll på försäkringsmarknaden	7
TILLSYNEN AV FÖRSÄKRINGSFÖRETAGEN	11
Försäkringsföretagens utveckling	11
Risker med en långvarig lågräntemiljö	14
Risker kopplade till extremväder	17
Otillräcklig intern styrning och kontroll vid utläggning av verksamhet	18
Ökad närvaro av utländska försäkringsföretag	19
AKTUELLA REGLERINGSFRÅGOR	21
Företagens förberedelser inför Solvens 2	21
Tillståndsansökningar	22
Hanteringen av tjänstepensionsverksamhet i livförsäkringsbolag	23
Regleringen av tjänstepensionsverksamhet	23
ORDLISTA	24

Sammanfattning

Målsättningen med Finansinspektionens (FI) tillsyn av försäkringsföretagen är att bevaka att de kan uppfylla sina åtaganden mot kunderna, samt att bevaka att kunderna får begriplig och korrekt information. I denna rapport ligger fokus på det första huvudsyftet.

För att försäkringsföretagen ska kunna uppfylla sina åtaganden krävs att de har tillräckligt med kapital och att de hanterar sina risker och intressekonflikter. FI:s granskning visar att försäkringsföretagen överlag är välkapitaliserade och skadeförsäkringsföretagen har under ett antal år uppvisat en god lönsamhet. Regelförändringar och produktanpassningar har bidragit till att livförsäkringsföretagen kunnat upprätthålla en god solvens trots sjunkande marknadsräntor.

Hur framför allt livförsäkringsföretagen hanterar riskerna med låga räntor har under de senaste åren varit den enskilt viktigaste frågan i FI:s försäkringstillsyn. Det låga ränteläget fortsätter att vara i fokus även under 2015. FI ser risker såväl på kort sikt som på lång sikt. Reglerna om diskonteringsräntekurva kan innebära att långsiktigt ohållbara affärsmodeller döljs under lång tid. Det kan också innebära att företagen investerar mer i riskfyllda tillgångar i hopp om att öka avkastningen.

En central fråga i FI:s tillsyn är försäkringsföretagens interna styrning och kontroll, och hur ägare och ledning hanterar intressekonflikter. FI ser att utläggning av verksamhet kan innebära intressekonflikter mellan företagsledningens vilja att effektivisera verksamheten och försäkringstagarnas intressen. FI:s utgångspunkt är att ett företag ska uppfylla kraven på intern styrning och kontroll, oaktat om verksamheten utförs internt eller av uppdragstagare. En aktuell fråga rör om valcentralernas verksamhet ska anses vara utlagd verksamhet och vilken kontroll ett försäkringsföretag ska ha av valcentralens verksamhet.

Genomförandet av Solvens 2-regelverket är ett tidskrävande arbete som ger upphov till ett antal frågeställningar som företagen behöver ta ställning till och hantera. Dessutom finns frågor som ännu är obesvarade, vilket skapar osäkerhet. Regeringen har föreslagit att ett försäkringsföretag som bedriver såväl livförsäkrings- som tjänstepensionsverksamhet under en övergångstid för tjänstepensionsverksamheten ska följa dagens regler. FI anser att en fullständig separation av verksamheterna under övergångsperioden är att föredra och att tjänstepensionsverksamheten ska betraktas som en separerad fond. FI anser vidare att frågan om ett nytt separat regelverk för tjänstepensionsföretag är tätt sammanlänkad med frågan om hur tjänstepensionsverksamhet i livförsäkringsbolag ska hanteras. FI anser att skyddsvärdet för tjänstepension inte skiljer sig från skyddsvärdet för övriga pensionsförsäkringar och det är svårt att se varför regleringen av dessa verksamheter ska skilja sig åt. Om regeringen anser att tjänstepensions- och livförsäkringsverksamhet ska regleras olika är det enligt FI olämpligt att tillåta att dessa verksamheter bedrivs inom ett och samma företag.

FI och försäkringsmarknaden

Försäkringsmarknaden är en viktig del av samhällsekonomin – och en förutsättning för att både privatpersoner och företag ska kunna hantera sina risker och trygga sin framtida ekonomiska välfärd. Att se till att försäkringsföretagen har förmågan att fullgöra sina åtaganden är därför ett huvudmål för FI:s tillsyn. Det kräver att försäkringsföretagen kan hantera sina risker och intressekonflikter och att de har tillräckligt med kapital.

Möjligheten att försäkra sig mot konsekvenserna av en skada eller händelse är en central del av såväl privatpersoners som företags riskhantering. Genom olika former av livförsäkring kan personer säkra den framtida ekonomiska situationen för sig själva, eller för sina efterlevande. Att försäkringsföretagen kan uppfylla sina åtaganden, både i dag och i framtiden, är därför av stor vikt såväl för den enskilde försäkringstagaren som för samhället i stort.

Försäkringsföretagets möjlighet att poola risker

Den grundläggande idén med försäkringsverksamhet bygger på att ett antal försäkringstagare delar på risken för att en viss händelse ska inträffa, men att endast några få faktiskt drabbas. Riskdelningen innebär att gruppen gemensamt håller ett kapital som motsvarar kostnaden om risken materialiseras, och att varje enskild försäkringstagare därmed inte behöver göra det.

Ett försäkringsföretag skapar riskpools med ett stort antal försäkringstagare som delar på risken förknippad med en viss händelse. Genom att gruppera ett stort antal individer och osäkra utfall kan försäkringsföretaget räkna fram ett relativt säkert mått på antalet skador som kommer att inträffa inom gruppen inom loppet av exempelvis ett år. Det kan också poola sina risker genom att köpa återförsäkring och på så sätt sprida sina risker ytterligare. Möjligheten att poola risker innebär att försäkringsföretaget kan hantera risker på ett mer effektivt sätt än vad varje enskild försäkringstagare kan. För den enskilde innebär en försäkring att en stor och okänd kostnad kan omvandlas till en kostnad som är både hanterbar och känd. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är detta ett viktigt motiv till förekomsten av försäkringsföretag.

Informationsasymmetrier skapar behov av tillsyn

Ett försäkringsavtal innebär skyldigheter för både försäkringsföretaget och försäkringstagaren. Försäkringstagaren åtar sig att betala en premie för att försäkringsföretaget ska ta över risken förknippad med vissa, i avtalet angivna, händelser. Försäkringsföretaget i sin tur åtar sig att ersätta försäkringstagaren, om händelsen inträffar. Om försäkringen innehåller sparmoment åtar sig försäkringsföretaget också att förvalta kapitalet under sparandetiden för att, vid en viss angiven tidpunkt, betala ut det i enlighet med det som avtalats.

För att försäkringsmarknaden ska fungera effektivt krävs att båda parter har tillräckligt med information. I praktiken har kunden i vissa avseenden ett informationsövertag i förhållande till försäkringsföretaget medan det i andra avseenden är försäkringsföretaget som har mer infor-

mation. Att parterna har olika tillgång till information, så kallad asymmetrisk information, påverkar marknadens funktion.

Försäkringsrisker

Försäkringspremier ska täcka förväntade skadeersättningar, men även administration och eventuella vinstkrav från ägare. För att veta vilken premie som det bör ta ut behöver företaget känna till sannolikheten för att försäkringstagare drabbas av skadan, och kostnaden för skadan. Viktiga faktorer vid premiesättningen är historiska erfarenheter avseende risker och kostnader, samt aktuariella antaganden om genomsnittliga livslängder för befolkningen eller maximala skadekostnader vid stormar. Men historik och modeller skapar inga säkra prognoser och det faktiska utfallet kan bli ett annat än det förväntade, vilket innebär att försäkringsföretaget är utsatt för försäkringsrisker. Detta kräver att försäkringsföretaget har finansiella buffer. Om företaget inte hanterar dessa risker – exempelvis genom att anpassa premienivåer eller förändra avtalsvillkoren för framtida avtal – och riskerna är större än vad företagets kapital kan bära, kan det innebära att det inte klarar att uppfylla sina åtaganden. För konsumentskyddet är det således av stor vikt att företagen mäter och hanterar sina risker, och löpande ser över sina antaganden för att säkerställa att bedömningarna av de risker som företaget är utsatt för inte är felaktiga.

Försäkringsföretagets informationsunderläge

Försäkringsföretaget har ett informationsunderläge om den enskilde försäkringstagaren, vilket försvårar premiesättningen och utformningen av avtalsvillkoren. Företaget känner exempelvis sällan till den enskilde försäkringstagarens risk för att drabbas av en skada. Det sätter därför en premie som motsvarar den genomsnittliga risken i en grupp av försäkringstagare, vilket riskerar att ge upphov till ett moturval eftersom personer med hög risk i större utsträckning kommer att vilja teckna försäkringen än personer med låg risk. Risken är alltså att försäkringskollektivet främst utgörs av personer ur högriskgrupper och att skadekostnaderna blir högre än premieintäkterna. Företaget kan därmed få svårt att uppfylla sina åtaganden.

Eftersom ett försäkringsskydd minskar de ekonomiska konsekvenserna av en skada, kan skyddet påverka personers beteende, och därmed också sannolikheten för att de drabbas av en skada. Försäkringsföretaget känner inte till i vilken grad försäkringstagarens beteende kan förändras. Även denna så kallade moraliska risk innebär svårigheter för företaget att sätta en premie som speglar sannolikheten för att en skada kommer att inträffa.

Hur kan ett försäkringsföretag hantera sitt informationsunderläge?

För vissa försäkringstyper kan informationsunderläget i teorin vara relativt lätt att hantera. Exempelvis kan försäkringsföretaget genom inspektioner bedöma brandrisken för olika byggnader. Det kan också kräva att personer fyller i en hälsodeklaration eller genomgår en läkarundersökning för att kunna uppskatta sannolikheten för att en person bli sjuk. Men i många fall är sådana metoder inte tillgängliga eller för kostsamma, och företaget behöver hitta andra sätt att hantera riskerna. Försäkringstagare kan delas in i olika riskklasser. Exempelvis kan unga få betala en högre premie för att försäkra sin bil än andra åldersgrupper eftersom erfarenheter visar att de oftare drab-

bas av skador. Företaget kan också genom avtalsvillkoren minska riskerna med sitt informationsunderläge, genom att endast ge ersättning upp till en viss nivå, genom självrisker och genom att ta ifrån en försäkringstagare som vållat en skada en eventuell bonus.

Försäkringstagarens informationsunderläge

Ofta är det svårt för försäkringstagaren att förstå en försäkringsprodukt och vad den omfattar, samt skaderegleringen vid en skada. Det är också svårt att utvärdera försäkringsföretagets ekonomiska situation och dess möjlighet att uppfylla åtagandet, inte minst om det rör sig om åtaganden som sträcker sig över lång tid, som en pensionsförsäkring. I dessa avseenden har alltså försäkringstagaren ett informationsunderläge. För att en person ska kunna fatta ett välgrundat beslut krävs att hon får korrekt och relevant information och att hon förstår de villkor som produkten har.

Intressekonflikter

I försäkringsföretag finns inneboende intressekonflikter – mellan olika försäkringstagarkollektiv, mellan försäkringstagare och företagsledning och mellan försäkringstagare och ägare. Hur intressekonflikterna tar sig uttryck beror i många fall på den företagsform som en verksamhet bedrivs i.

En tydlig intressekonflikt är den mellan ägarna av ett försäkringsföretag, som vill ha en avkastning, och försäkringstagarna, som vill ha ett skydd. Utmärkande för den svenska försäkringsmarknaden, särskilt på livförsäkringsområdet, är förekomsten av ömsesidiga försäkringsföretag, där försäkringstagarna också är företagets ägare. Att kunderna även är företagets ägare innebär att det inte uppstår några intressekonflikter dem mellan och att företaget enbart har som syfte att verka för kundernas bästa. Avsaknaden av en stark ägare kan dock innebära att företagsledningen har en relativt stor handlingsfrihet, och det finns därför en risk för att ledningen i såväl försäkringsverksamheten som tillgångsförvaltningen drivs av andra intressen än försäkringstagarnas. I ömsesidiga företag har försäkringstagarna rätt till ett eventuellt överskott. Överskottet utgör också företagets egna kapital. Eftersom försäkringstagarnas anspråk på det egna kapitalet inte framgår av avtal, kan det finnas incitament för ledningen att använda kapitalet på ett sätt som inte ligger i kundernas intressen. Det finns också en risk för att ledningen väljer att använda ett kollektivs överskott för att gynna ett annat kollektiv, eller för att subventionera nya produkter eller kundgrupper. Detta är intressekonflikter, som inte finns på samma sätt i vinstutdelande företag. I försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst (hybridbolag) kan ägaren ha incitament att kringgå vinstutdelningsförbudet, exempelvis genom koncerninterna avtal eller transaktioner som missgynnar hybridbolaget, och därigenom ytterst försäkringstagarna.

Sammantaget kan konstateras att intressekonflikter i många fall beror på att ett företags ledning och ägare har ett stort diskretionärt utrymme att agera på ett sätt som inte nödvändigtvis gynnar kunderna, och att de också har ekonomiska incitament att agera på det sättet. För att en verksamhet ska bedrivas i försäkringstagarnas intressen krävs att såväl ägare som ledning förmår identifiera och hantera intressekonflikter för att säkerställa att försäkringstagarna inte drabbas av dem.

FI:S ROLL PÅ FÖRSÄKRINGSMARKNADEN

De problem som beskrivs ovan är i grunden desamma för alla typer av försäkringar, trots att olika produkter kan ha olika syften och egenskaper. Huvudsyftena för tillsynen är också i grunden desamma för all slags försäkringsverksamhet, nämligen att bevaka att företagen kan uppfylla sina åtaganden mot kunderna, samt att bevaka att kunderna får begriplig och korrekt information. FI:s arbete på försäkringsmarknaden har alltså främst ett konsumentskyddsfokus. FI ska arbeta förebyggande och målet är att identifiera och hantera risker innan de orsakar skador för konsumenterna. I denna rapport ligger fokus på det första huvudsyftet. Frågor som rör informationen till kunderna tas upp i FI:s konsumentrapport.

Det finns också vissa stabilitetsaspekter som FI måste ta hänsyn till. Försäkringsföretagen, främst livförsäkringsföretagen, är stora investerare på värdepappersmarknaderna. Om många försäkringsföretag samtidigt gör stora förändringar i sina tillgångsportföljer kan marknadspriserna på tillgångarna påverkas, vilket påverkar andra aktörer. FI måste därför analysera om åtgärder som genomförs kan ge oönskade effekter i andra delar av det finansiella systemet. Att försäkringsföretagen återförsäkrar sig hos andra försäkringsföretag kan också innebära att problem i ett företag sprider sig till andra företag, vilket FI också måste ta hänsyn till.

Tillsynen kräver prioriteringar

Tillsynen på försäkringsområdet omfattar såväl mycket små som stora företag. Cirka 400 försäkringsföretag står under tillsyn. Av dessa är knappt 300 försäkringsbolag, cirka 65 understödsföreningar och cirka 75 pensionsstiftelser.¹

Det är varken möjligt eller önskvärt att granska alla företag på samma sätt utan FI måste prioritera utifrån var riskerna, och konsekvenserna av riskerna, är störst. FI använder sig av olika metoder för att identifiera risker hos företag och i produkter. Det handlar bland annat om företagens periodiska rapportering till FI och stresstester för att se om företagen har det kapital som de behöver med hänsyn till deras risker. En viktig del av arbetet är också att löpande analysera och bedöma de risker som finns i omvärlden, och hur de kan påverka försäkringsföretagen.²

FI:s löpande tillsyn utgår från ett riskklassificeringssystem där företagen delas in i fyra grupper. FI ser löpande över indelningen, som bygger på en kvalitativ bedömning av de risker som är förknippade med respektive företag. Cirka 20 försäkringsföretag, däribland alla stora företag, finns i riskkategori 1.³ Dessa står under löpande tillsyn av en utsedd tillsynsansvarig, och är föremål för årliga riskbedömningar. Flera av företagen har gränsöverskridande verksamhet och blir därmed också föremål för arbetet inom tillsynskollegierna på EU-nivå. Den löpande tillsynen av företagen i övriga riskklasser består främst av analys av inrapporterad data och riskbaserade temaundersökningar. Om analyserna ger skäl att vidta åtgärder följer FI upp detta på olika sätt, exempelvis genom fördjupade undersökningar eller besök hos företagen. Det finns därmed en flexibilitet i vilka åtgärder som genomförs.

1 Detta inkluderar ett antal små lokala aktörer utan rapporteringsskyldighet.

Det primära tillsynsansvaret för pensionsstiftelserna ligger på länsstyrelserna och för utlandsägda filialer på respektive hemland.

2 För en redogörelse av FI:s tillsynsstrategi hänvisas till promemorian Tillsynsstrategi, Dnr 13-12064. <http://www.fi.se/Om-FI/Vart-uppdrag/Sa-styrs-FI/Interna-styrdokument/>

3 FI bedömer i dagsläget att inte något enskilt svenskt försäkringsföretag är att betrakta som systemviktigt.

Skadeförsäkringsmarknaden och tillsynen

Försäkringsområdet uppvisar stora skillnader, både vad gäller produkter och företagsformer. Olika tillsynsfrågor är därför mer eller mindre relevanta beroende på typ av företag och produkt. På skadeförsäkringsområdet, där avtalen i regel har kort bindningstid, kan ett försäkringsföretag relativt lätt anpassa premier och villkor om tidigare gjorda antaganden och beräkningar inte visar sig spegla verkligheten. För vissa försäkringstyper, inte minst på privatmarknaden, innebär det stora antalet skaderegleringar att företaget snabbt kan utvärdera utformningen av villkoren och premienivåer, och vid behov anpassa dem.⁴ Ett företag som agerar på ökade risker i verksamheten och gör nödvändiga anpassningar kommer därmed att relativt snabbt se effekterna i sin intjäning och finansiella ställning. Konsumenter å sin sida har möjlighet att löpande utvärdera företagen och deras produkter, och kan relativt lätt välja att byta produkt eller företag om företaget inte uppfyller det som förväntats, eller om företaget försvagas finansiellt. Kundens möjlighet att ”rösta med fötterna” ger företagen incitament att agera utifrån kundernas bästa. Det tryck som kunderna själva kan utöva gör det alltså möjligt för dem att förbättra sin ställning på marknaden. Det förutsätter dock att kunden får nödvändig information, och att hon kan tolka innebörden i den.

FI analyserar löpande skadeförsäkringsföretagens resultat i olika verksamhetsgrenar och hur premieinkomsten utvecklas för att se att de anpassar sina antaganden och premiesättningen till de faktiska förhållandena för exempelvis skadekostnader och skaderisker. FI följer också upp företagens reservsättning för att säkerställa att de klarar att uppfylla sina åtaganden. En viktig del av tillsynen är att tidigt upptäcka företag som satt av för lite kapital för att täcka sina kostnader. FI följer också upp företagens återförsäkringsskydd för att se att det ger en tillräcklig säkerhet om det skulle behövas. FI undersöker till exempel årligen vilken kreditbetyg som återförsäkringsmotparterna har. En annan viktig del av tillsynen är att se till att försäkringstagarnas intressen värnas i samband med skaderegleringen.

Livförsäkringsmarknaden och tillsynen

Det utmärkande för livförsäkring är att relationen mellan försäkringstagare och försäkringsföretag vanligtvis sträcker sig över lång tid. Även om det finns rena riskförsäkringar innehåller de flesta produkter ett viktigt moment av sparande, och ofta är såväl avtalstiden under vilken företaget förvaltar sparandet som utbetalningsperioden långa. Detta är en viktig skillnad mot skadeförsäkringsföretagen som i allmänhet har en kort placeringshorisont och som förvaltar premierna främst i syfte att möta kommande skadeutbetalningar.

Riskerna med livförsäkringar är starkt förknippade med vilken typ av försäkring som avses. En *traditionell livförsäkring* kännetecknas av att försäkringsföretaget garanterar försäkringstagaren att ett visst belopp ska betalas ut vid en viss tidpunkt, under en viss bestämd tid (temporär utbetalning) alternativt under resten av försäkringstagarens livstid (livsvarig försäkring). Eftersom försäkringstagarna tillhandahåller riskkapitalet har det också rätt till det eventuella överskott som uppstår, så kallad återbäring. En traditionell försäkring kan vara antingen *premiebestämd* eller *förmånsbestämd*. I en premiebestämd försäkring bestäms de framtida utbetalningarna av inbetalningarnas storlek och avkastningen på dessa. I en förmånsbestämd pensionsförsäkring utlovar

⁴ Detta är inte möjligt för försäkringar som täcker stora risker med låg sannolikhet för att de ska inträffa.

försäkringsföretaget ofta att utbetalningen ska utgöra en viss procent av den pensionsgrundande lön som personen har exempelvis vid pensioneringen. Att ett företag lämnar finansiella garantier innebär att det är utsatt för betydande finansiella risker. Ett företag som erbjuder livsvariga försäkringar är också utsatt för stora försäkringsrisker eftersom livslängden inom försäkringskollektivet kan visa sig vara längre än den förväntade.

I en traditionell försäkring överlämnar försäkringstagaren till fullo ansvaret för förvaltningen av kapitalet till företaget samtidigt som det är svårt att bedöma hur det sköter förvaltningen och vilka kostnader som tas ut. Det är inte heller möjligt för den enskilde att bedöma företagets framtida förmåga att uppfylla åtagandet. I vissa fall finns också en inlåsnings som gör att en kund inte kan "rösta med fötterna", om det skulle visa sig att företaget inte uppfyller förväntningarna eller om det försvagas finansiellt.⁵ Kundens informationsunderläge, i kombination med en begränsad flytträtt, ökar risken för att företaget agerar på ett sätt som inte ligger i den enskildes kundens intresse.

I en *fondförsäkring* är det försäkringstagaren som bestämmer vilka fonder premierna ska placeras i och försäkringens värde är kopplat till värdet på de fondandelar som försäkringstagaren väljer. För fondförsäkring lämnar försäkringsföretaget i normalfallet inte någon garanti för hur stora utbetalningarna kommer att bli och det är därmed försäkringstagaren som bär den finansiella risken. I likhet med vad som gäller för traditionella försäkringar kan dock kunden ha svårt att utvärdera sådant som kostnadsuttag, och vilken risknivå som ett fondval faktiskt innebär. Även i en *depåförsäkring* är det försäkringstagaren som väljer de tillgångar som premierna ska investeras i och som bär den finansiella risken. Till skillnad från fondförsäkring får man i en depåförsäkring investera i likvida medel och andra värdepapper än fonder.

Precis som skadeförsäkringsföretag kan ett livförsäkringsföretag anpassa villkor och premier på nya avtal till ändrade förutsättningar. Villkor och garantier i befintliga avtal har företaget däremot inte samma möjlighet att anpassa vilket innebär att det under lång tid framöver, kommer att behöva leva upp till de löften som tidigare lämnats. Om antaganden och villkor i efterhand visar sig vara orimliga kan det därför ha effekter på företagets ekonomiska ställning som det kan vara svårt för företaget att komma tillrätta med. Visserligen kan ett företag erbjuda kunderna att flytta till en annan produkt, men det förutsätter att kunden godtar förändringen.

Jämfört med skadeförsäkring är alltså riskerna på livförsäkringsområdet i många avseenden fler och i flera fall av väsentligt annan karaktär. Detta sätter också sin prägel på de tillsynsinsatser som FI prioriterar. FI granskar livförsäkringsföretagens tillgångsförvaltning, och genomför löpande stresstester för att säkerställa att de har motståndskraft att hantera kraftiga förändringar på värdepappersmarknaderna. En viktig del av tillsynen rör också företagets försäkringstekniska avsättningar och de antaganden som ligger till grund för de avsättningar som företagen gör. Resultatet av dessa antaganden rapporteras varje år till och grän-

⁵ Den lagstadgade flytträtten gäller för individuella livförsäkringar med vissa egenskaper som tecknats den 1 juli 2007 eller därefter. Flytträtten gäller dock inte för kollektivavtalade tjänstepensioner. Dessa omfattas däremot i flera fall av en, av kollektivavtalsparterna, överenskommen flytträtt mellan ett antal utvalda försäkringsföretag.

skas av FI. Målet är att tidigt upptäcka företag som använder olämpliga antaganden i sina beräkningar för att undvika att sådana fel ackumuleras över lång tid.

Tillsynen av försäkringsföretagen

FI:s granskning visar att såväl skade- som livförsäkringsföretagen i Sverige överlag är välkapitaliserade. På livförsäkringsområdet fortsätter det låga ränteläget att vara i fokus i tillsynen. De ändrade reglerna om diskonteringsräntan innebär att företagen kan vara mer långsiktiga i sina placeringar, men FI ser att reglerna kan innebära andra, mer långsiktiga risker. I FI:s tillsyn av företagens interna styrning och kontroll ser FI att utläggning av delar av verksamheten kan innebära intressekonflikter mellan ledningens vilja att effektivisera verksamheten och försäkringstagarnas intressen. Det kan också innebära att försäkringsföretagets möjlighet till styrning och kontroll av verksamheten försämras avsevärt, vilket innebär risker för försäkringstagarna.

FÖRSÄKRINGSFÖRETAGENS UTVECKLING

Skadeförsäkring innefattar ett stort antal olika typer av produkter. Den gemensamma nämnaren är att de täcker ekonomiska skador hänförliga till egendom eller ansvar. I många fall räknas även sjuk- och olycksfall som skadeförsäkring.⁶

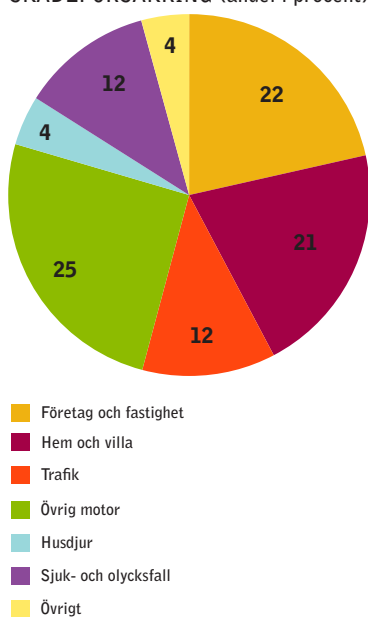
Den svenska skadeförsäkringsmarknaden domineras av ett fåtal aktörer. Uttryckt som andel av de totala premieinbetalningarna uppgår marknadsandelen för de fem största skadeförsäkringsföretagen till över 80 procent. Premieinkomsten för direkt svensk försäkring har under de senaste fem åren ökat från 58 till 65 miljarder kronor, vilket motsvarar en ökning från cirka 11 500 kronor till 13 000 kronor per hushåll. Ökningen förklaras av inflation, befolkningstillväxt och tillhörande beståndsökning, samt av att standarden på de försäkrade föremålen har stigit. Mindre delar av affären har försvunnit till utlandet genom att tidigare svenska företag blivit filialer till utländska företag eller att svenska företag överlätit delar av sin verksamhet till utländska företag. Premieinkomsten för de svenska företagens direktförsäkring i utlandet har legat stabilt på cirka 23 miljarder kronor under perioden.

Det försäkringstekniska resultatet har under de senaste fem åren legat runt åtta till nio miljarder kronor, vilket motsvarar cirka tio procent av premien. Årets resultat, som inkluderar företagets kapitalförvaltning, har däremot varierat – mellan 4 och 17 miljarder kronor under samma period, och med ett genomsnitt på drygt 10 miljarder kronor. Totalt sett har branschen varit ganska lönsam utan att det har utlöst någon påtaglig prispress. De enskilda företagens andelar av marknaden är också relativt oförändrade 2014 jämfört med 2009.

En livförsäkring ger en ersättning när försäkringstagaren skadas, blir sjukskriven eller avlider, eller när denne går i pension. Även livförsäkringsområdet kännetecknas av många olika typer av produkter. Uppdelningen görs utifrån vem som tecknar försäkringen och utifrån typ av sparande och försäkringsrisk.

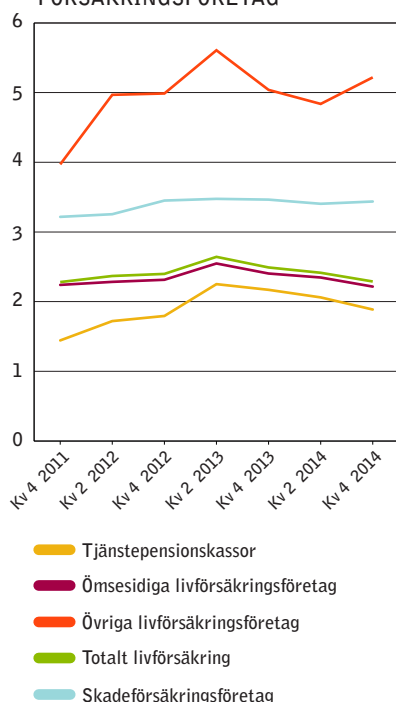
Under de senaste fem åren har premieinbetalningarna inom livförsäkring legat stabilt på knappa 200 miljarder kronor per år. Det inflyttade kapitalet har däremot ökat under de senaste åren, vilket innebär att pre-

1. INBETALADE PREMIER FÖR SKADEFÖRSÄKRING (andel i procent)

⁶ Sjuk- och olycksfallsförsäkringar som räknas som livförsäkring gäller för längre tid än fem år, på obestämd tid eller till dess att den försäkrade har uppnått en viss ålder och får normalt bara sägas upp av försäkringsgivaren om det framgår av avtalet.

2. TRAFIKLJUSKVOT FÖRSÄKRINGSFÖRETAG

mieinkomsterna uppgick till nära 240 miljarder kronor år 2014. Andelen icke konkurrensutsatta premier, som till övervägande del avser förmånsbestämd tjänstepension, ligger kring sex procent. Mot bakgrund av att man i de större kollektivavtalen successivt övergår till att nyteckna premiebestämd tjänstepension, kommer dock den förmånsbestämda tjänstepensionens andel att minska framöver. Cirka 35 procent av premieinkomsterna avser fondförsäkring, vilket är en viss nedgång jämfört med traditionell försäkring och depåförsäkring jämfört med tidigare år. Däremot är det större belopp som flyttas in till fondförsäkring än till traditionell försäkring.

Det samlade försäkringskapitalet för livförsäkringsprodukter med sparande uppgick till 2 919 miljarder kronor vid utgången av 2014, vilket är en ökning med drygt 50 procent sedan 2009. Det motsvarar knappt 40 procent av hushållens totala sparande. Drygt 50 procent av försäkringskapitalet förvaltas av de fem största livförsäkringsföretagen. Den större delen av beståndet⁷ utgörs av traditionella försäkringar och så mycket som 75 procent av det totala beståndet är kopplat till tjänstepensionsverksamhet. Endast 13 procent utgörs av privata pensionsförsäkringar. Eftersom avdragsrätten sannolikt kommer att slopas helt år 2016 kommer såväl inbetalningar till befintliga privata försäkringar som nyteckningen att i det närmaste upphöra, vilket innebär att andelen kommer att minska framöver. Även produkter såsom gruppliv- och sjukförsäkringar utgör endast en liten del av beståndet.

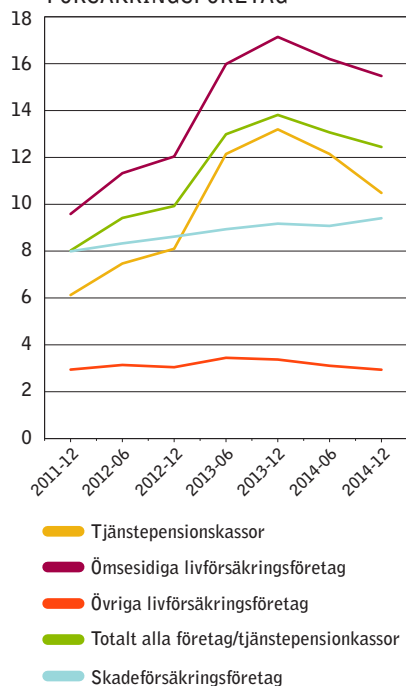
För sparandeprodukter är kapitalförvaltningen en viktig del i att skapa värdeökning och återbäring. Den årliga totalavkastningen för företagen med traditionell försäkring uppgick till i snitt 8,0 procent under perioden 2010 till och med 2014. Skillnaderna är dock stora mellan olika företag, där flera företag tillämpat en mer försiktig placeringsstrategi. I övrigt har de allt lägre marknadsräntorna präglat företagets ekonomi och inneburit att utfästelserna för nya premier och avtal baseras på allt lägre antaganden om den framtida avkastningen.

Försäkringsföretagens tillgångar

I slutet av 2014 uppgick försäkringsföretagens placeringsstillgångar till knappt 3 900 miljarder kronor, vilket nästan motsvarar Sveriges BNP. Den stora merparten av kapitalet förvaltas av livförsäkringsföretagen. Drygt hälften av tillgångarna är investerade i aktier. Aktieinnehaven utgörs till ungefär lika stora delar av svenska som utländska aktier. En tredjedel av kapitalet är investerat i obligationer. Försäkringsföretagen investerar också bland annat i fastigheter och derivat.

Företagens stora tillgångar innebär att de finansiella riskerna, främst aktiekursrisk och ränterisk, är betydande. Den enskilt största risken för de flesta försäkringsföretag utgörs av aktiekursrisken, det vill säga risken för att värdet på aktieinnehav eller aktierelaterade innehav påverkas negativt vid en förändring av marknadsvärdena för aktier. Ränterisken är en viktig faktor för de livförsäkringsföretag som har långa åtaganden med finansiella garantier. Ändrade marknadsräntor har en effekt på skuldsidan eftersom värdet av åtagandena räknas fram med en diskonteringsräntekurva som till viss del bygger på marknadsräntor. Nettoeffekten för ett företag är bland annat beroende av den genomsnittliga löptiden (durationen) på dess skulder respektive tillgångar och hur väl matchad tillgångsidan är med skuldsidan.

3. SOLVENSKVOT FÖRSÄKRINGSFÖRETAG

⁷ Med bestånd avses det totala tillgångsvärdet som är fördelat på försäkringstagare eller försäkringsavtal.

Trafikljustet

Trafikljustet mäter hur ett försäkringsföretag klarar exponeringen mot finansiella risker och försäkringsrisker och är en viktig del av FI:s tillsynsmetodik. Syftet med trafikljustet är att FI i ett tidigt skede ska kunna identifiera företag som tagit så stora risker att deras möjlighet att uppfylla sina åtaganden till kunderna hotas.

Trafikljustvoten

I trafikljustet beräknas en kapitalbuffert, utifrån det verkliga värdet på företagets tillgångar och skulder. Därefter utsätts företaget för ett antal fiktiva stressscenarier. Utfallet av dessa visar på ett sammantaget kapitalbehov, ett hypotetiskt "kapitalkrav" med hänsyn till de risker som företaget är utsatt för. Kapitalbufferten dividerad med detta kapitalkrav utgör trafikljustvoten. Beroende på resultatet av trafikljustet kan företag bli föremål för en mer intensiv tillsyn. Det kan handla om att FI begär att företaget rapporterar in uppgifter mer frekvent och att FI tillsammans med företaget diskuterar företagets ekonomiska situation.

Som framgår av diagrammet har utvecklingen av trafikljustvoten överlag varit stabil under de senaste två åren. Livförsäkringsföretagen erbjuder i dag i större utsträckning pensionsförsäkringar med temporär utbetalningstid vilket har medfört att försäkringsrisken minskar. Eftersom räntorna har fallit under perioden har värdet av åtagandena ökat. Detta påverkar framför allt ömsesidigt bedrivna livförsäkringsbolag och tjänstepensionskassor, som överlag har långa åtaganden. En räntesänkning innebär visserligen att även tillgångarnas värde ökar, men eftersom tillgångssidan har en kortare duration än skuldsidan är denna ökning relativt sett mindre. Detta bekräftas av trafikljustresultaten, som visar att företagets kapitalbuffert ökade med 2 procent, samtidigt som det totala kapitalkravet ökade med 7 procent. Sammantaget sjönk trafikljustvoten med 5 procent i slutet av 2014 jämfört med halvårsskiftet 2014. För övriga livförsäkringsföretag har den genomsnittliga trafikljustvoten ökat under andra halvan av 2014.

Skadeförsäkringsföretagens trafikljustvot var i stort sett oförändrad i slutet av 2014 jämfört med halvårsskiftet. Dessa företag har sammantaget visat en stabil nivå med en kvot på över 3 under de senaste tre åren.

Försäkringsföretagens solvenssituation

Jämfört med 2013 har solvenskvoterna minskat under 2014 för livförsäkringsföretag och tjänstepensionskassor. Det beror huvudsakligen på kraftigt sjunkande marknadsräntor under året. Att solvenskvoterna inte minskat mer än de gjort under 2014 förklaras bland annat av den modell för att ta fram diskonteringsräntekurvan som FI införde den 31 december 2013.

Solvens – ett mått på försäkringsföretagets ekonomiska styrka

Ett försäkringsföretags solvens mäter dess förmåga att klara sina åtaganden till försäkringstagarna. Enligt gällande regler ska ett försäkringsföretag räkna fram en kapitalbas utifrån verksamhetens art och omfattning. Företaget ska ha en solvensmarginal som innebär att värdet på alla tillgångar med marginal ska överstiga värdet av de åtaganden som garanterats och villkorats i försäkringsavtalen. Dessutom får kapitalbasen aldrig vara lägre än ett

garantibelopp som finns bestämt i lag. Om ett företags solvenskvot, alltså kapitalbasen dividerad med solvensmarginalen, understiger 1 ska FI ingripa.

En ytterligare förklaring till att livförsäkringsföretagens solvenskvoter inte har sjunkit mer är de produktanpassningar som företagen gjort under de senaste åren. Företagen erbjuder i dag traditionella försäkringar med lägre garanti, men även i högre grad än tidigare fondförsäkring och depåförsäkring. Detta gäller såväl nya som befintliga kunder, som i flera fall har erbjudits att flytta från en traditionell försäkring med hög garanti till en annan produkt. På detta sätt har företagen kunnat minska sina garanterade åtaganden, och därmed det kapital som de behöver hålla.

För skadeförsäkringsföretagen, som inte påverkas av låga räntor på samma sätt som många livförsäkringsföretag, har solvenskvoterna ökat under året

RISKER MED EN LÅNGVARIG LÅGRÄNTEMILJÖ

Utvecklingen mot låga marknadsräntor har skett under lång tid. Räntorna befinner sig i dag på historiskt låga nivåer och mycket talar för att de kommer att ligga kvar på låga nivåer. Företagen behöver därmed hantera det nuvarande marknadsläget, och planera för att det kan hålla i sig. Hur framför allt livförsäkringsföretagen hanterar riskerna kopplade till låga räntor har under de senaste åren varit den enskilt viktigaste frågan i FI:s försäkringstillsyn. FI ser risker såväl på kort sikt som på lång sikt.

Solvensrisken i en lågräntemiljö

Läget på räntemarknaderna innebär en press på framför allt livförsäkringsföretag med långa åtaganden med finansiella garantier. När skuldernas värde stiger samtidigt som avkastningen på räntebärande värdepapper minskar påverkas ett företags finansiella ställning. När solvensen sjunker kan företaget tvingas att göra omallokeringar i tillgångsportföljen för att minska de finansiella riskerna. Företaget säljer då aktier och köper räntebärande tillgångar, med låg avkastning. Detta kan innebära att företagets framtida förmåga att generera avkastning försämras, vilket drabbar försäkringstagarna i form av lägre pensioner. I ett längre perspektiv innebär alltså företagets agerande i sig en fortsatt risk för sjunkande solvens. Eftersom livförsäkringsföretagen är stora investerare, kan sådana omDispositioneringar också förstärka nedgångar i marknadsräntor och aktiepriser, så kallad procykliskitet, vilket riskerar att leda till att solvensen sjunker ytterligare.

Svenska försäkringsföretag värderar sedan länge sina tillgångar och skulder med marknadsräntor. Det ger företagen incitament att hantera sin ränterisk men kan samtidigt, som FI redogör för ovan, innebära andra risker. Under 2013 ändrade FI de då gällande reglerna om diskonteringsräntekurvan som ett försäkringsföretag ska använda vid beräkningen av de försäkringstekniska avsättningarna. Orsaken var bland annat att reglerna innebar en alltför hög känslighet mot de längsta marknadsräntorna.⁸ De nya reglerna innebär att diskonteringsräntekurvan utgår dels från marknadsräntor, dels från ett långsiktigt antagande om en jämviktsränta.⁹ En sådan modell minskar företagets behov av

⁸ Av samma anledning införde FI ett räntegolv år 2012 när räntorna sjönk kraftigt. <http://www.fi.se/Tillsyn/Skrivelser/Listan/Beslut-om-tillfalligt-golv-for-diskonteringsrantan/>

⁹ FFFS 2013:23. <http://www.fi.se/Regler/FIs-forfattningar/Samtliga-forfattningar/201323/>

kortsiktiga omallokeringar, och därmed också riskerna som finns med ett sådant beteende.

Eiopas stresstester

Under 2014 genomförde den europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten Eiopa stresstester av europeiska försäkringsföretag i syfte att, utifrån kommande solvensregler, pröva motståndskraften hos företagen för stressade situationer för bland annat marknads- och försäkringsrisker. Sammantaget framstår de deltagande svenska företagen i utgångsläget som relativt väl rustade för kraven i Solvens 2-regelverket. Relativt stora aktieportföljer medför dock att de är exponerade mot kraftiga aktiekursfall, och när aktieriskerna stressas kraftigt får flera företag problem att uppfylla kraven. Stresstesterna visar däremot att flertalet av de svenska företagen kan hantera långvarigt låga räntor. Jämfört med europeiska företag framstår svenska livförsäkringsföretag ändå som relativt känsliga för en sådan situation, men riskerna är långsiktiga. Känsligheten är en naturlig följd av den stora skillnaden i duration i företagens tillgångar och skulder, och beror till viss del på ett begränsat utbud på den svenska räntemarknaden och en låg likviditet för räntebärande värdepapper med långa löptider.

Risker kopplade till reglerna om diskonteringsräntekurva

Under de senaste åren har FI uppmärksammat hur livförsäkringsföretag hanterar långsiktigt ohållbara affärsmodeller och produkter. Nu gällande diskonteringsräntekurva minskar företagens incitament att hantera risken för att de garantier som de utlovar överstiger den avkastning som de kan uppnå. Modellen innebär också att ett företag kan dölja sådana problem under en längre tid eftersom förändringar i de långa marknadsräntorna inte påverkar skuldernas värde på samma sätt som tidigare. Ett företag som i produktutformning och affärsmodeller inte tar hänsyn till dels skillnaderna mellan ränteläget och de räntenivåer som används i modellen, dels marknadens förväntningar om hur räntorna kommer att utvecklas riskerar alltså att fatta felaktiga beslut och till exempel erbjuda produkter med för höga garantier. När väl problemen upptäcks kan de bli svåra för företaget att åtgärda, vilket innebär en risk för att det inte kan uppfylla sina åtaganden.

Under 2014 undersökte FI försäkringsföretagens förvaltningsstrategier, och om de har förändrats till följd av de förändrade reglerna om diskonteringsräntekurvan. FI drar slutsatsen att det inte har skett några större, omedelbara förändringar i företagens förvaltningsstrategier och tillgångsallokering. Företagen ser däremot bättre möjlighet att agera mer långsiktigt i sin förvaltning tack vare modellen. FI ser inga skäl till att i nuläget göra en uppföljning av undersökningen. FI kommer dock fortsätta att granska hur företagen på lång sikt arbetar för att uppfylla de garantier som de utlovar.

Ökade investeringar i riskfyllda tillgångar

En potentiell risk i en lågräntemiljö är att företagen ökar investeringarna i mer riskfyllda tillgångar för att förbättra avkastningen. Företagen kan därför söka sig till marknader som de saknar såväl kunskap om som erfarenhet av, och där både genomlysningen och likviditeten kan vara begränsade. FI har noterat att företagens investeringar i alternativa tillgångar och hedgefonder – där möjligheten till avkastning visserligen kan vara högre men där risken för stora variationer i tillgångsvärdena också

är påtaglig – har ökat något. Ett eventuellt fall på dessa marknader innebär att företagens kapitalavkastning kommer att minska, vilket påverkar företagens möjligheter att uppfylla åtagandena till försäkringstagarna. FI ser också att försäkringsföretagen i högre grad än tidigare investerar i säkerställda bostadsobligationer. Kreditrisken för sådana obligationer är visserligen relativt sett låg men ändå högre än för statsobligationer och värdet på obligationerna skulle kunna påverkas negativt vid ett prisfall på bostadsmarknaden.

Eftersom försäkringsföretagens investeringar i mer riskfyllda tillgångar hittills har varit begränsade har FI inte genomfört några större specifika undersökningar på området. Under 2014 genomförde däremot Eiopa en undersökning av de europeiska företagens investeringar och särskilda exponeringar. Resultaten av undersökningen kommer att publiceras under sommaren 2015. Med anledning av det begränsade svenska deltagandet kommer det inte att vara möjligt att dra några generella slutsatser för den svenska marknaden specifikt. FI väntar sig dock att resultat till stora delar bör vara i linje med vad FI noterar i den löpande tillsynen av de svenska försäkringsföretagen.

Effekter av genomförda åtgärder och kommande åtgärder

FI gör bedömningen att risken för försämrad solvens är fortsatt hög men att situationen – till följd av ändrade regler och de produktanpassningar som företagen har gjort – inte är lika akut som för några år sedan. Riksbankens beslut att sänka reporäntan till under nollstrecket innebär dock ytterligare påfrestningar på försäkringsföretagen, vilket gör det än mer angeläget att följa upp företagens hantering av marknadsläget.

Ett viktigt arbete för FI är att följa upp Eiopas stresstester, bland annat genom att närmare analysera hur långvarigt låga räntor påverkar de svenska försäkringsföretagen, och göra simuleringar av hur återinvesteringsrisken påverkar deras solvenssituation. FI kommer också att delta i de stresstester för tjänstepensionsinstitut som Eiopa kommer att genomföra under året.

Det finns skäl att tro att företagen framöver kommer att vilja söka sig till nya marknader för att hitta högavkastande tillgångar. FI bedömer därmed att företagens investeringar i riskfyllda tillgångar kommer att växa, vilket ökar den totala risknivån i företagen. Även om FI ännu inte kan se några sådana tendenser avser FI att under den senare delen av 2015 mer i detalj granska företagens investeringar genom den förberedande rapporteringen som sker inför ikraftträdandet av Solvens 2. Rapporteringen är begränsad till sin omfattning och granskningen kommer därför att bli ett första steg mot en mer fullständig analys när regelverket träder i kraft.

Vad är Solvens 2?

Solvens 2 är ett nytt solvensregelverk på försäkringsområdet som träder i kraft den 1 januari 2016.¹⁰ Solvens 2 innehåller riskbaserade regler inom alla centrala delar av regleringen för försäkringsrörelse och bygger på tre pelare:

¹⁰ Solvens 2-regelverket brukar beskrivas som ett regelverk med fyra olika nivåer. "Nivå 1-regleringen" finns i Solvens 2-direktivet som innehåller de grundläggande och principiella bestämmelserna. Därutöver finns mer detaljerade regler i förordningsform och i så kallade EU-standarder, samt riktlinjer och rekommendationer utfärdade av Eiopa.

- kvantitativa krav för beräkning av kapital
- kvalitativa krav på riskhantering och intern kontroll
- krav på publik information till marknaden

Enligt Solvens 2 ska ett försäkringsföretag ta fram en särskild solvensbalansräkning som är skild från den finansiella redovisningen och där tillgångar och skulder ska marknadsvärderas. Värderingen av de försäkringstekniska avsättningarna ska utgöras av en bästa skattning och en riskmarginal. Med Solvens 2 införs också en aktsamhetsprincip (prudent person principle) som ska genomsyra företagets investeringsverksamhet och som innebär att dagens kvantitativa placeringsregler ersätts med kvalitativa regler för tillgångsförvaltningen.

Genom Solvens 2 införs två kapitalkrav, ett minimikapitalkrav och ett solvenskapitalkrav. Kapitalkraven ska beräknas på ett sätt som innebär att storleken på den kapitalbuffert ett företag måste ha tydligare är kopplat till de risker som det är utsatt för. Det innebär att ett företag behöver identifiera, hantera och mäta de risker som det är utsatt för. Det ska också ge ett företag incitament att utveckla sin riskhantering, eftersom en otillräcklig riskhantering kan medföra ett ökat kapitalkrav.

Solvens 2-regelverket innehåller också krav på transparent redovisning. En viktig del i det är den publika solvens- och verksamhetsrapporten som ett företag ska lämna årligen. Reglerna ska öka genomlysningen och ge försäkringstagare, aktieägare och andra intressenter en bättre bild av företagets finansiella ställning. Det i sin tur ska ge företag ytterligare incitament att hantera sina risker på ett lämpligt sätt.

Till skillnad mot tidigare försäkringsdirektiv är Solvens 2-direktivet i många delar ett fullharmoniseringsdirektiv. Det innebär att det på vissa områden inte längre kommer att vara tillåtet för medlemsländerna att införa nationella regler som avviker från direktivet.

Det bör i detta sammanhang lyftas fram att det i Solvens 2-regelverket ställs krav på att ett företag regelbundet granskar lämpligheten i sina metoder och antaganden och att det – vid behov – anpassar dem till förändrade förutsättningar och erfarenheter. Företagen kommer därmed att behöva utvärdera deras känslighet för de antaganden som ligger till grund för fastställandet av diskonteringsräntekurvan. Solvens 2 betonar därmed vikten av att företagen inte enbart styr sitt agerande utifrån regelverket utan också beaktar den verklighet som råder. FI kommer i den löpande tillsynen att följa upp företagets agerande. Solvens 2 innebär också att FI:s möjligheter att följa och analysera företagets investeringar förbättras, vilket framöver kommer att innebära bättre förutsättningar att i den löpande tillsynen övervaka företagets hantering av marknadsläget.

RISKER KOPPLADE TILL EXTREMVÄDER

Ett skadeförsäkringsföretag som är exponerat mot naturskador behöver mäta, hantera och uppskatta skador som inträffar relativt sällan, men som kan innebära stora skadekostnader. Antagandena som ligger till grund för premiesättningen bygger därför i stor utsträckning på modeller snarare än historiska utfall. För att begränsa riskerna och kostnaderna köper företagen ofta en återförsäkring. Ett företag som inte löpande ser över såväl de antaganden som ligger till grund för premiesättningen som det återförsäkringsskydd som det har riskerar att utsätta sig för större risker än vad det kan bära, vilket i sin tur kan innebära att det inte kan infria sina åtaganden till kunderna.

En ökad sannolikhet för extrema väderförhållanden kan slå hårt på skadeförsäkringsföretagens skadekostnader. Under senare år har förändringar i klimatet och ökade variationer i väderleken medfört att skadefrekvenserna och skadekostnaderna har ökat inom vissa utsatta områden. Stormar har bland annat inneburit stora skador på skogsområden, och en snabb och kraftig snöavsmältning har lett till att många byggnader har drabbats av översvämningar. Skadorna efter stormar som Gudrun 2005 och Dagmar 2011 är exempel på vad de extremväder kan innebära.

Klimatförändringar skapar en ökad osäkerhet i bedömningen av skadeförsäkringsföretagens risker kopplade till extremväder, och FI bedömer att risken sannolikt ökar. FI har därför inlett en undersökning av försäkringsföretagens agerande med anledning av klimatförändringarna. Genom att begära in information bland annat om företagets bedömda exponeringar mot väderrelaterade katastrofskador som extrema stormar och översvämningar, samt hur de modellerade värdena påverkar deras återförsäkringsnivåer, vill FI få en bättre bild av hur företagen ser på och hanterar katastrofrisken med anledning av extremväder. Undersökningen, som genomförs under 2015, kommer att ligga till grund för en bedömning av om skadeförsäkringsföretagens åtgärder är tillräckliga.

OTILLRÄCKLIG INTERN STYRNING OCH KONTROLL VID UTLÄGGNING AV VERKSAMHET

I FI:s tillsyn av företagets interna styrning och kontroll är frågan om hur ägare och ledning hanterar intressekonflikter ständigt närvarande. Hur försäkringsföretaget säkerställer den interna styrningen och kontrollen och hur det hanterar de intressekonflikter som kan uppstå är också något som FI regelbundet tar upp i sina kontakter med styrelser och ledning i företagen.

I ett antal undersökningar har FI sett att utläggning av verksamhetskritiska funktioner som regelefterlevnad eller aktuarie, kan leda till att försäkringsföretagets möjlighet till kontroll av dessa verksamheter försämrats avsevärt, vilket innebär risker för försäkringstagarna. I flera fall har detta också påverkat FI:s möjlighet att utöva tillsyn över den utlagda verksamheten eftersom företaget har saknat information som är nödvändig för FI:s kontroller. Vidare har FI sett fall där utläggningen lett till att företagets egen kompetens inom området inte kan utvecklas, vilket ytterligare försvårar företagets kontroll av verksamheten. I vissa fall där företag valt att lägga ut sådan verksamhet som försäkringstagare är i kontakt med, som skaderegleringen, har FI kunnat konstatera att företagen har saknat rutiner för registrering och hantering av kundklagomål på den utlagda verksamheten. Sammantaget konstaterar FI att utläggning av delar av verksamheten kan innebära intressekonflikter mellan ledningens vilja att effektivisera verksamheten och försäkringstagarnas intressen.

Styrelsens ansvar när ett företag lägger ut verksamhet

Styrelsen och den verkställande direktören i ett försäkringsföretag som väljer att lägga ut delar av verksamheten till en uppdragstagare utanför företaget har det fulla ansvaret också för den verksamhet som har lagts ut och för att uppdragstagaren driver verksamheten på det sätt som reglerna kräver. Styrelsen och den verkställande direktören ansvarar också för att företaget har den beställarkompetens som krävs för att kunna ställa lämpliga krav på

såväl kompetensen hos uppdragstagaren som hur denna utför uppgifterna. Man ska också kunna säkerställa att uppdragstagarens interna kontroll och kvalitet är tillfredsställande. Vidare ska styrelsen se till att den får information som möjliggör en effektiv kontroll av den utlagda verksamheten. I det ingår också att säkerställa att FI kan bedriva en effektiv tillsyn även över den verksamheten.

Ett försäkringsföretag som väljer att lägga ut en väsentlig del av sin verksamhet till uppdragstagare ska rapportera detta till FI. Vid olika tillsynsinsatser följer FI upp hur företaget hanterar sina uppdragsavtal, då det blir en naturlig del av granskningen av om det uppfyller de krav på intern styrning och kontroll som ställs på verksamheten, oaktat om den utförs internt eller av uppdragstagare.

Valcentralernas verksamhet – utläggning av verksamhet?

På den kollektivavtalade tjänstepensionsmarknaden finns valcentraler som administrerar tjänstepensionerna. Valcentralerna hanterar den premie som arbetsgivaren betalar in till arbetstagarnas pension och lämnar information till de försäkrade. De registrerar de försäkrades val av försäkringsföretag och förmedlar vidare inbetalade premier till försäkringsföretagen. En valcentral har därmed en viktig roll inom tjänstepensionsområdet och brister i deras verksamhet kan innebära betydande konsekvenser för ett stort antal individer. Valcentralerna står inte under FI:s tillsyn.

Det är i nuläget oklart om den verksamhet som valcentralerna bedriver ska anses vara utlagd verksamhet. Det är kollektivavtalsparterna som beslutar om valcentralernas roll och arbetsuppgifter inom ramen för respektive pensionsplan, och försäkringsföretagen har ingen möjlighet att välja att utföra uppgifterna i egen regi. De kan inte heller styra valet av valcentral. Samtidigt är många av valcentralens uppgifter sådant som försäkringsföretagen i annat fall hade utfört, och där kraven på intern styrning och kontroll ska vara uppfyllda oavsett vem som bedriver verksamheten.

FI har i tidigare sammanhang pekat på vikten av att valcentralerna fullgör sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt. Med anledning av de oklarheter som råder, och ett antal klagomål som kommit in, har FI inlett en undersökning hos två försäkringsföretag om den verksamhet som valcentralerna sköter i företags ställe. Syftet är att kartlägga vilka delar av försäkringsföretagets verksamhet som lagts ut på valcentraler, och hur de berörda företagen styr och följer upp den verksamheten. Undersökningen kommer att mynna ut i en bedömning av om valcentralernas verksamhet ska ses som utlagd verksamhet och av vilken kontroll som försäkringsföretagen förväntas ha av valcentralernas verksamhet.

ÖKAD NÄRVARO AV UTLÄNDSKA FÖRSÄKRINGSFÖRETAG

När en svensk försäkringstagare tecknar en försäkring hos ett utländskt försäkringsföretag är det i huvudsak lagar och regler i företags hemland som gäller. De regler som finns för att skydda försäkringstagarna om ett företag får problem kan skilja sig åt mellan länder och det är inte alltid tydligt om reglerna innebär samma skydd för ett företags utländska kunder som för dess inhemska kunder. Det är också tillsynsmyndigheten i hemlandet som till övervägande del bedriver tillsyn över företaget. De begränsade tillsynsmöjligheterna innebär att FI har en begränsad möjlighet att värna om det utländska företags svenska kunder.

Utländska försäkringsföretag som försäkrar svenska privatpersoner och företag är ett fenomen som har blivit allt vanligare. Regelverket för dessa företag är komplicerat och utländska försäkringsföretags verksamhet i Sverige kan ta sig flera former. Företag kan gränsöverskrida in i Sverige, vilket innebär att det inte har någon representation i Sverige. De kan också erbjuda försäkringar genom sekundäretableringar. Den vanligaste formen är genom en filial. FI konstaterar att det i många fall är svårt för en konsument att förstå att den har köpt en försäkring från ett utländskt företag, och vilken betydelse som detta kan ha för konsumentskyddet.

Inom EU finns sedan 2001 minimiregler som innebär att försäkringstagare som har fordringar på ett försäkringsföretag som går i konkurs ska ha förmånsrätt i konkursen, det vill säga att konkursboet ska ersätta försäkringstagarna före andra fordringsägare. Detta kan dock ta tid.

För närvarande finns det inga EU-regler om garantisystem, såsom det finns en insättningsgaranti för bankkunder. EU-kommissionen har meddelat att den gärna ser att sådana regler tas fram för att uppnå ett enhetligt konsumentskydd inom EU, men än så länge har ingen reglering skett.

FI bedömer att Solvens 2 kommer att innebära en ökad närvaro av utländska försäkringsföretag i Sverige. Solvens 2 kan också innebära att företag väljer att bedriva verksamhet i filialform i stället för i dotterbolag, då den senare kräver vissa dubbleringar av administrationen. En ökad filialisering ställer stora krav på samarbetet mellan de nationella tillsynsmyndigheterna. Det innebär också att individen kommer att behöva ta ett större ansvar för att skaffa den information som är nödvändig för att göra ett välgrundat val.

FI arbetar löpande med att utveckla samarbetet inom tillsynskollegierna för de större försäkringsföretagen med gränsöverskridande verksamhet. Genom Eiopa pågår också ett samarbete mellan medlemsstaterna för att utveckla tillsynen av sådana företag som saknar tillsynskollegie. FI lägger även löpande ut information på sin webbplats om de utländska företag som har tillstånd att bedriva försäkringsverksamhet.

Viktig information om utländska försäkringsföretag med verksamhet i Sverige

Om det är ett utländskt försäkringsföretag är det viktigt att en konsument själv tar reda på vilka regler som gäller i det aktuella landet. Konsumenten bör också ta reda på hur företaget har organiserat sin skadereglering och klagomålshantering, för att veta vad som gäller om det uppstår en skada eller om man är missnöjd med sin försäkring. Om ett företag inte finns med i FI:s företagsregister kan det betyda att företaget helt saknar tillstånd. Om så är fallet bör en konsument vara uppmärksam och eftersöka mer information om företaget i fråga.

Aktuella regleringsfrågor

FI:s granskning visar att de mindre företagens förberedelser inför Solvens 2 i flera fall är otillräckliga. Dessa brister kommer att bli föremål för särskilda insatser från FI:s sida. En viktig fråga i anknytning till Solvens 2 gäller hur tjänstepensionsverksamhet ska hanteras. FI anser att företag som bedriver tjänstepensionsverksamhet bör lyda under samma regler som företag som bedriver livförsäkringsverksamhet. Om Solvens 2 inte ska gälla för tjänstepensionsverksamhet anser FI att det är att föredra att livförsäkringsföretag med blandad verksamhet separerar verksamheterna fullständigt.

Solvens 2-regelverket innebär genomgripande förändringar av den svenska försäkringsrörelseregleringen, och därmed helt nya förutsättningar för företagen. Det innebär också förändringar i förutsättningarna för den nationella regelgivningen som gör att regelverket kommer att bli svårare att överblicka. Detta ställer ökade krav på försäkringsföretagen.

Arbetet med Solvens 2 har pågått i många år och FI har varit aktiv såväl inom det europeiska arbetet som i förberedelserna och genomförandet av regelverket på nationell nivå. FI har också arbetat för att minska osäkerheten kring regelverket och för att underlätta företagens anpassning till de nya reglerna. Genomförandet av regelverket är ett tidskrävande arbete som i sig ger upphov till ett antal frågeställningar som företagen behöver ta ställning till och hantera. Utöver detta finns ett antal frågor som ännu är obesvarade, vilket skapar ytterligare osäkerhet.

I januari 2015 remitterade FI sina förslag till nya och ändrade regler med anledning av det svenska genomförandet av Solvens 2. Eftersom regeringens lagstiftningsarbete pågår parallellt kan ändringar i lagar och förordningar innebära förändringar i de regler som FI slutligen lägger fram. När FI fattar beslut om de nya reglerna är också beroende av regeringens arbete. En proposition förväntas i juni, och riksdagen kommer sannolikt att anta de ändrade lagarna under hösten.

FÖRETAGENS FÖRBEREDELSE INFÖR SOLVENS 2

Resultatet av en enkät som FI skickade ut i april 2014 visar att flertalet försäkringsföretag och företagsgrupper som omfattas av Solvens 2 har pågående, eller avslutade, projekt inför ikraftträdandet av regelverket. Som väntat finns det relativt stora skillnader i hur långt företagen har nått i förberedelserna, och även i bedömningarna av hur mycket som återstår att göra. FI konstaterar också att större företag generellt sett är mer förberedda än mindre, och att det finns de som ännu inte har påbörjat sitt förberedelsearbete. Denna slutsats bekräftas också av den undersökning som FI genomförde under hösten 2014 om försäkringsföretagens beredskap att beräkna de försäkringstekniska avsättningarna utifrån Solvens 2-reglerna. FI ser också att det finns företag som inte har någon uppfattning av de kostnader som införandet av Solvens 2-regelverket innebär. Det indikerar att vissa företag inte har en klar uppfattning om omfattningen av regelverket, vilket FI finner bekymmersamt.

Egen risk- och solvensbedömning

En central del av Solvens 2-regelverket rör försäkringsföretagets riskkontroll och styrning. Enligt regelverket ska ett företag analysera varje del av verksamheten, mäta sina risker och beräkna de kapitalkrav som riskerna genererar. Inom ramen för riskhanteringsarbetet ska företaget regelbundet göra en egen risk- och solvensbedömning (ORSA) och, utifrån den, göra en bedömning av sitt solvensbehov. Som en del av förberedelserna förväntas företag och grupper för 2014 och 2015 genomföra en framåtblickande bedömning av de egna riskerna (FLAOR) i enlighet med de principer som gäller för en ORSA. Arbetet med FLAOR syftar till att säkerställa att företaget klarar solvenskraven från den dagen reglerna träder i kraft.

FI:s granskning av företagens FLAOR för 2014 visar att merparten av företagens och gruppernas bedömningar av det totala solvensbehovet utgår från kapitalkraven i Solvens 2-regelverket i stället för att utgå från de risker företaget eller gruppen är eller kan bli exponerat för. Eftersom det kan finnas risker i och utanför företaget eller gruppen som inte beaktas i de lagstadgade kapitalkraven kan detta innebära att solvensbehovet blir missvisande. FI konstaterar också att flera företag och grupper endast har tagit fram ett alternativt scenario för att stressa sina solvensbehov, vilket begränsar möjligheten att analysera vid vilka stressnivåer som företaget eller gruppen inte längre klarar solvenskraven. FI har påtalat dessa förbättringsområden till företagen och förväntar sig att förbättringar kommer att göras i den FLAOR som företagen ska göra för 2015.

FI bedömer att det arbete som myndigheten har genomfört under de senaste åren har bidragit till att många företag, framför allt de större, har kommit relativt långt i sitt förberedelsearbete. FI kan samtidigt konstatera att en fortsatt dialog är viktig i de fortsatta förberedelserna. De brister som FI har uppmärksammat kommer att leda till särskilda insatser. Vidare är FI:s ambition att under året genomföra aktiviteter för att öka kunskapen i branschen om olika delar av regelverket. Med anledning av företagens efterfrågan på närmare information om tekniska aspekter kring rapporteringen anordnade FI ett FI-forum¹¹ om detta i februari.

TILLSTÅNDSANSÖKNINGAR

Samtidigt som Solvens 2-regelverket innebär ökade krav ges företagen också nya möjligheter på många områden. Det handlar bland annat om att ett företag, efter tillstånd, kan använda sig av en intern modell för beräkning av solvenskapitalkravet, och företagsspecifika parametrar vid beräkning av kapitalkravet för vissa försäkringsrisker. För att företagen ska ha möjlighet att tillämpa regelverket i sin helhet från den 1 januari 2016 finns infasningsbestämmelser som innebär att FI kan pröva ärendena innan reglerna träder ikraft.

FI ger sedan slutet av april 2015 försäkringsföretagen möjlighet att ansöka om prövning av vissa ärenden i enlighet med infasningsbestämmelserna, trots att regelverket ännu inte är genomfört i svensk lagstiftning. Syftet är att företagen ska kunna tillämpa regelverket i sin helhet från det att reglerna träder i kraft. Genom detta bidrar FI till en praktisk lösning för svenska försäkringsföretag och försäkringsgrupper och en

11 FI-forum är FI:s externa kunskapsseminarier för finansbranschen.
<http://www.fi.se/Tillsyn/Presentationer/FI-forum/>

förutsägbarhet som kan minska deras kostnader för att hålla beredskap för olika alternativ.

HANTERINGEN AV TJÄNSTEPENSIONSVERKSAMHET I LIVFÖRSÄKRINGSBOLAG

I lagrådsremissen om genomförandet av Solvens 2-direktivet föreslår regeringen att ett försäkringsföretag som bedriver såväl livförsäkrings- som tjänstepensionsverksamhet under en övergångstid på fyra år för tjänstepensionsverksamheten ska följa delar av nu gällande regelverk.¹² För försäkringsverksamheten ska Solvens 2-regelverket gälla. Mot bakgrund av de stora principiella skillnaderna som finns mellan regelverken konstaterar regeringen att det kan uppstå besvärliga tillämpningsproblem under övergångsperioden. För beräkningen av kapitalkraven för de olika delarna av verksamheten förespråkar regeringen en schablonmässig separation av företagets balansräkning, inklusive överskott, i de olika verksamheterna. Detta ska sedan utgöra underlag för kapitalkravsberäkningen. FI:s uppfattning är att en fullständig separation är att föredra och att tjänstepensionsverksamheten ska betraktas som en separerad fond.

REGLERINGEN AV TJÄNSTEPENSIONSVERKSAMHET

I utredningen En ny reglering för tjänstepensionsföretag¹³ föreslås en helt ny tjänstepensionsrörelselag. Förslaget har en koppling till det gällande tjänstepensionsdirektivet men vissa anpassningar har även gjorts till det kommande direktivet på området. Som ett sätt att stärka konsumentskyddet föreslår utredningen också solvensregler och regler om företagsstyrning och riskhantering som går utöver kraven i direktiven. I likhet med vad som gäller i Solvens 2-direktivet föreslår utredningen ett riskkänsligt kapitalkrav, men betonar samtidigt vikten av att reglerna anpassas till de särskilda förhållanden som gäller för svenska tjänstepensionsinstitut.

FI har i sitt remissvar avstyrkt utredningens förslag, och anser att det finns ett flertal skäl som talar emot införandet av en tjänstepensionsrörelselag. FI:s utgångspunkt är att såväl riskerna med tjänstepension som skälen för regleringen av tjänstepensionsverksamhet i stort sammanfaller med det som gäller för försäkringsverksamhet. FI anser vidare att premiebestämda tjänstepensionsförsäkringar och privata pensionsförsäkringar i grunden är samma produkt. FI anser alltså att skyddsvärdet för tjänstepension inte skiljer sig från skyddsvärdet för övriga pensionsförsäkringar. Sammantaget är det svårt att se varför regleringen av dessa verksamheter ska skilja sig åt. FI konstaterar också att vissa av de förslag som utredningen lägger fram innebär att skyddet för konsumenten inom tjänstepension skulle vara lägre än vad som gäller på försäkringsområdet.

Det är i dag inte känt hur regeringen kommer att gå vidare med förslaget. FI menar att frågan är tätt sammanlänkad med hur frågan om tjänstepensionsverksamhet i livförsäkringsbolag ska hanteras. Om regeringen anser att tjänstepensions- och livförsäkringsverksamhet ska regleras olika är det enligt FI olämpligt att tillåta att dessa verksamheter bedrivs inom ett och samma företag.

12 Regeringen föreslår att tillämpliga nuvarande regler om rörelse, tillsyn och ingripande ska gälla för tjänstepensionsverksamheten. För sådan verksamhet ska däremot i tillämpliga delar de nya reglerna om företagsstyrning och associationsrätt gälla.

13 SOU 2014:57

Ordlista

Asymmetrisk information En situation där olika parter till ett avtal eller på en marknad har olika tillgång till information.

Depåförsäkring Livförsäkring av sparandetyper där försäkringstagaren väljer hur premier och avkastning ska placeras. Kapitalet kan investeras exempelvis i värdepapper eller investeringsfonder.

Diskonteringsränta Den ränta som används för att beräkna nuvärdet av en betalning som ligger i framtiden.

Eiopa Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten. Ett unionsorgan inom EU sedan 2011. Eiopa är en del av det europeiska systemet för finansiell tillsyn och är också ett oberoende rådgivande organ till Europaparlamentet och rådet.

Filial Verksamhet i form av ett avdelningskontor med självständig förvaltning men som inte är ett separat bolag. Filialen kan bedriva verksamhet i ett annat land än företagets hemland.

FLAOR Framåtblickande bedömning av de egna riskerna. En del av förberedelserna inför Solvens 2 med syfte att säkerställa att försäkringsföretagen klarar solvenskraven från den dagen reglerna träder i kraft. FLAOR ska genomföras i enlighet med de principer som gäller för en ORSA.

Fondförsäkring Livförsäkring där försäkringstagaren väljer de fonder som kapitalet ska investeras i.

Företagsgrupp Två eller fler företag som sammanbinds av inbördes ägarförhållanden, t.ex. ett moderföretag och ett dotterföretag. Ibland räknas även så kallade intresseföretag in i en företagsgrupp (sådana företag i vilket det ägande företaget direkt eller indirekt har färre än hälften av rösterna eller annars inte ensamt kan utöva ett bestämmande inflytande)

Förmånsbestämd försäkring Traditionell pensionsförsäkring där försäkringsföretaget utlovar att pensionen ska utgöra en viss procent av den pensionsgrundande lön som personen har vid pensionering.

Försäkringstekniska avsättningar De avsättningar som ett försäkringsföretag behöver ha för att täcka framtida utbetalningar till försäkringstagarna och kostnader för att administrera försäkringarna.

Hybridbolag Livförsäkringsaktiebolag som drivs enligt ömsesidiga principer och där allt överskott i rörelsen ska tillfalla försäkringstagarna i stället för att delas med ägarna.

Moralisk risk (moral hazard) Uppstår när två parter ingår ett avtal och en av parternas beteende förändras med anledning av avtalet. Ett försäkringskydd minskar de ekonomiska konsekvenserna av en skada och kan därför påverka försäkringstagarnas beteende, och därmed också sannolikheten för att de drabbas av en skada.

Moturval (adverse selection) Ett för försäkringsföretaget snedvridet urval av försäkringstagare som innebär att skadekostnaderna blir högre än beräknat, och som kan innebära att företaget får svårt att uppfylla sina åtaganden.

ORSA Egen risk- och solvensbedömning. En del av ett försäkringsföretags riskhanteringssystem där företaget, utifrån sin riskprofil, risktolerans och affärsstrategi, ska beräkna hur mycket kapital som krävs för att bedriva verksamheten på såväl kort som lång sikt. ORSA:n ska bland annat ge företagets ledning förståelse för verksamhetens risker, och ska därför ingå som en integrerad del i affärsstrategin och beaktas vid strategiska beslut.

Pensionsstiftelse En stiftelse som tryggar en arbetsgivares pensionsåtaganden.

Premiebestämd försäkring Traditionell pensionsförsäkring där försäkringstagaren garanteras en viss lägsta avkastning. Den slutliga pensionen bestäms bland annat av storleken på de premier som betalas in och avkastningen på dessa.

Procyklikalitet När försäkringsföretagens agerande innebär att marknadsrörelser förstärks.

Solvens Förmågan att stå för sina åtaganden till försäkringstagarna.

Solvenskvot Ett försäkringsföretags kapitalbas dividerad med företagets solvensmarginal.

Solvens 2 De nya solvensregler för försäkringsföretag som arbetats fram inom EU och som träder i kraft den 1 januari 2016.

Stresstest Analys av olika scenarier för att testa motståndskraften mot oväntade och negativa händelser.

Tillsynskollegium Ett forum där tillsynsmyndigheter från olika länder, med tillsynsansvar för olika delar av en internationell grupp, gemensamt planerar och fördelar tillsynen av gruppen.

Tjänstepensionsförsäkring Försäkring som gäller pensionsförmåner som har samband med yrkesutövning och som grundas på överenskommelse om pensionsförmåner mellan arbetsgivare och arbetstagare, eller deras respektive företrädare.

Tjänstepensionskassa En understödsförening som tillhandahåller tjänstepensionsförsäkringar till en viss bestämd krets personer, såsom anställda i ett visst företag eller personer som tillhör en viss yrkesgrupp eller liknande. En tjänstepensionskassa får inte driva affärsmässig försäkringsrörelse.

Traditionell försäkring Livförsäkring där försäkringsföretaget garanterar en viss lägsta avkastning på sparandet, vanligen genom att avtala om en garanterad nivå för försäkringsbeloppet.

Vinstutdelande livförsäkringsföretag Ett livförsäkringsföretag som har fått villkor om vinstutdelning i bolagsordningen eller stadgarna godkända av FI. Det gäller vinstutdelning till garanter i ömsesidiga livförsäkringsbolag eller till aktieägare i ett livförsäkringsaktiebolag.

Återförsäkring Riskfördelningsmetod som innebär att ett försäkringsföretag, mot en premie, försäkrar sina egna åtaganden hos ett eller flera andra försäkringsföretag

Ömsesidigt försäkringsföretag Ett försäkringsföretag som ägs av sina försäkringstagare och där allt överskott går tillbaka till försäkringstagarna. Om företaget gör förluster används försäkringstagarnas överskott för att täcka dessa.

Finansinspektionen
Box 7821, 103 97 Stockholm
Besöksadress Brunnsgatan 3
Telefon 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se

www.fi.se